

Siirtolaisuusaineistoja Ruotsin museoissa

Malin Thor Tureby & Jesper Johansson (2020). *Migration och kulturarv. Insamlingsprocesser och berättelser om och med de invandrade ca 1970–2019*. Lund: Nordic Academic Press. 315 s.

Migration och kulturarv ("Muuttoliike ja kulttuuriperintö") käsittelee Ruotsiin kohdistuneen maahanmuuton dokumentointia ruotsalaisissa museoissa 1970-luvulta nykypäivään. Erityisen huomion saa Nordiska museet, joka on maan tärkein kulttuurihistoriallinen museo. *Migration och arv* -teoksen lähtökohdiana on tarkastella, miten maahanmuuttajia on eri aikoina dokumentoitu ja mitä se kertoo kulloisestakin aikakaudesta. Teos asettuu osaksi sekä muistitietohistorian että postkoloniaalisen kulttuurintutkimuksen paradigmoja. Tekijät ovat koulutukseltaan historioitsijoita.

Malin Thor Turebyn ja Jesper Johanssonin teos keskittyy kolmeen eri kansainvälisistä muuttoliikettä käsittelevään kokoelmaan: *Migrationen Finland–Sverige* ("muuttoliike Suomi–Ruotsi"), *Barn och utläningar* ("lapset ja ulkomaalaiset") ja *Att minnas migrationen* ("muuttamisen muistaminen"). Tutkimusaineistot on koottu vuosien 1974–2019 välillä. Kirja jakaantuu kahdeksaan lukuun, joista johdannon jälkeen kutakin kokoelmaa ja sen aineistoja käsitellään kahdessa eri luvussa. Luvuissa toistuu sama kaava. Aluksi esitellään aineiston luominen sen syntyhetkistä

arkistointiin, yleinen kuvaus aikakauden muuttoliikekeskustelusta ja -politiikasta, ja lopuksi tutkijoiden analyysistä kerätystä aineistosta. Kirjan lopussa on yhteenveto.

Kirjan empiirinen osio alkaa Suomen ja Ruotsin välistä työsiirtolaisuutta käsittelevällä *Migrationen Finland–Sverige* -hankkeella. Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto järjesti lokakuussa 1967 symposiumin, jossa käsiteltiin maiden välistä tuolloin hyvin mittavaa muuttoliikettä. Tapahtuman jälkeen joukko siihen osallistuneita tutkijoita alkoi hakea rahoitusta aihetta käsittelevälle tutkimushankkeelle, jonka pohjalta käsiteltävä kokoelma syntyi. Tutkimushanke päättyi lopulta Nordiska museetin vastuulle, jonne kerättiin muun muassa lehtileikkeitä, seminaarikutsuja, kirjallisuusluetteloita ja muuta vastaavaa. Hankkeen keskipisteessä oli kuitenkin Suomessa (Karstula, Närpiö, Nokia, Porvoo) ja Ruotsissa (Klarälvbygden, Upplands Väsby, Virsby) kerätty laaja strukturoitu haastatteluaineisto.

Hanke toteutettiin pääasiassa 1970-luvun aikana ja siinä huomioitiin erikseen myös suomenruotsalaiset muuttajat. Tutkimuksessa tarkasteltiin ensi sijassa suomalaisten työsiirtolaisten sopeutumista Ruotsiin, jota katsottiin hyvin monenlaisten kysymysten kautta. Lisäksi huomioitiin jossain määrin suomalaisiin sotalapsiin liittyä kysymyksiä. Arkielämän dokumentoinnin lisäksi tarkasteltiin muun muassa etnisiä stereotyyppioita ja maahanmuuttajien haasteita integroitumisessa. Kattavaa aineistoa on Suomessa käyttänyt tutkimuksissaan muun muassa etnologi Hanna Snellman, mutta muutoin se on melko heikosti tunnettu aineisto, jonka tunnetuksi tekeminen on yksi tämän teoksen ansioista.

Toisena käsitellään *Barn och utläningar* -aineistoa, joka koski ruotsalaisten lasten suhtautumista ulkomaalaisiin ja se toteutettiin vuosina 1987–1988. Aineisto kerättiin kirjoituskutsulla, joka lähetettiin Nordiska museetin avustajille. Vastauksia saatiin kaikkiaan 179 kappaletta. Mallina toimi aikaisempi museon kysely, joka koski lasten kasvatusta. Ulkomaalaiskyselyssä käsiteltiin muilta seuduilta tulleita ihmisiä, kontakteja ulkomaalaisiin ja uusia ryhmiä Ruotsissa. Iältään vanhemmille ulkopuolisina näyttäytyivät lähes kaikki ulkopaikkakuntalaisetkin sekä ruotsalaisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt. Myös suomalaisten sotalasten saapuminen mainittiin moneen otteeseen. Toki monet huomioivat uudemmankin maahanmuuton ja miten se on muuttanut Ruotsia. Lasten silmissä ulkomaalaisuus todettiin erityisesti ihonvärin kautta ja monet muistelivat ensimmäistä kertaa, kun olivat nähneet erivärisen henkilön.

Att minnas migrationen -aineistoa on koottu vuodesta 2008 alkaen ja siinä tavoiteltiin maahanmuuttajien omia näkökulmia muuttamiseensa. Hankkeessa oli keskeisenä toimijana Nordiska museetin lisäksi Tukholman lähistöllä sijaitseva Mångkulturellt centrum, jonka erityistehtävänä on tehdä dokumentointityötä vähemmistöihin liittyen. Tutkimushankkeella haluttiin tuoda esiin maahanmuuttajien oma ääni heidän itsensä kertomana, mutta aineistoa on hankkeessa saatu kerättyä kahta edellistä vähemmän. Aineisto kerättiin yleisellä kirjoituskutsulla ja se on varsin kirjavaa sisältäen erityyisiä kirjoituksia, lehtileikkeitä, mainoksia, ryhmäkeskusteluja ja muita aineistoja niin paperisessa kuin digitaalisessa muodossa. Kirjoituksissa korostuvat lapsuudenmuistot ja ne ovat usein muodoltaan elämäkerrallisia.

Vaikka olin hyvin kiinnostunut tutkimuksen aihepiiristä, niin teoksen lukemisesta en suuresti nauttinut. Tämä johtui ensi sijassa suuresta määrästä toistoa, jonka vuoksi kirjan tarina eteni katkeilevasti, eikä nähdäkseeni päässyt analyysissään perushavaintoja pidemmälle. Esimerkiksi samassa kirjan luvussa saatettiin käsitellä tietty asia useampaan kertaan ja lähes saman sisältöisenä, ja samat asiat saattoivat toistua muissakin kirjan luvuissa. Tästä johtuen kirjan johtopäätöksissä ei tuotu juurikaan uusia ajatuksia aikaisemmin käsiteltyyn. Myös eri aineistokokoelmien yhteistarkastelua olisi helpottanut niiden vertailun taulukon tai muun havainnollistuksen kautta. Siten kirjoittajat olisivat voineet myös selkeämmin osoittaa aineistonkeruumetodeissa ja muissa niiden piirteissä vallitsevat erot, jotka olivat hyvin merkittäviä.

Kokonaisuudessaan teos oli kuitenkin tietorikas katsaus kansainvälisen muut-

toliikkeen dokumentointiin osana ruotsalaiskansallista tieteellistä tutkimusta ja kulttuuriperinnön tallentamista. Yleisenä havaintona on helppo olla samaa mieltä kirjoittajien kanssa siitä, että liian vähän tutustutaan siihen mitä on aikaisemmin tehty. Tästä johtuen eri aineistokokonaisuuksien välille ei synny paljoakaan tutkimuksellista synergiaa. Lisäksi kirjoittajien paneutuminen eri hankkeiden jälkikäteiseen tutkimusprosessin rekonstruktioon osoittaa, kuinka tärkeää on selkeä ja hyvä tutkimuksen dokumentointi. Muutoin myöhemmät tutkijat joutuvat turvautumaan liian paljon omaan mielikuvitukseensa siitä, miten tutkimus on aikanaan toteutettu. Lisäksi jäin pohtimaan tutkijoiden kielitaitoa, sillä useissa yhteyksissä he totesivat, että mukana on myös erikielisiä aineistoja, mutta he eivät kerro siitä, miten näitä aineistoja on käsitelty.

Teos on tärkeä lisä kulttuuriperintöinstiitutioiden merkitystä käsittelevään kirjallisuuteen. Suomen näkökulmasta suomalaisten siirtolaisia käsittelevien aineistojen esittely on hyödyllistä ja toivottavasti lisää niiden käyttöä myös muiden toimesta. Kirja jäänee kuitenkin lähinnä specialistien käyttöön, sillä sen ytimessä on enemmänkin tutkimusmenetelmät ja niiden arvioiminen kuin muuttoliikeisiin liittyvien havaintojen ja kokemusten esille tuominen, joka useimpia potentiaalisia lukijoita kiinnostanee enemmän. Toki yhden ryhmän kannattaisi kahlata kirja joka tapauksessa läpi: heidän, jotka tallentavat muuttoliikkeisiin liittyviä aineistoja arkistoihin.

*Tuomas Martikainen
Dosentti, Turku*